

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สถานการณ์ของโลกปัจจุบันชุมชนทุกแห่งได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ทำให้วิถีการดำเนินชีวิตของประชากรในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไม่หยุดนิ่งวิถีการดำเนินชีวิตของประชากรในท้องถิ่นมีพัฒนาการไปสู่ความเป็นเมืองมากขึ้น แม้ชุมชนในชนบทจะอยู่ห่างไกลเมืองแต่พวกเขายังมีการติดต่อกับเมืองทั้งตรงและทางอ้อม ทางตรงคือการเดินทางติดต่อทำธุระหรือซื้อสิ่งของจำเป็นในตัวเมือง และทางอ้อมพวกเขาได้มีการติดต่อสื่อสารต่างๆทางสื่อต่างๆ ทั้งวิทยุและโทรทัศน์ที่ผ่านระบบต่างๆในชุมชนในการรับชม รับฟังเรื่องราวหรือวิถีชีวิตต่างๆของเมือง จากเทคโนโลยีต่างๆเช่น ดาวเทียม วิทยุ โทรศัพท์ อินเทอร์เน็ต สถาบันครอบครัวต่างๆในชนบทจึงรับรู้เรื่องราวและเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชนบทสู่เมืองมากขึ้นและนับวันจะมีการเปลี่ยนแปลงจากสังคมชนบทสู่ความเป็นสังคมเมืองมากขึ้นจนกระทั่งหากไม่รู้ไม่เท่าทันการเปลี่ยนแปลงอาจลืมหักเหินจากความเป็นตัวตนของชุมชนบทมีอาจหลีกเลี่ยง การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมจึงมีผลกระทบต่อสถาบันครอบครัวในชุมชนชนบทเป็นอย่างยิ่ง หากครอบครัวในชนบทขาดภูมิคุ้มกันทางสังคม พวกเขาต้องตกเป็นผู้ได้รับผลกระทบจากปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้น หากมีภูมิคุ้มกันที่ดีก็สามารถที่จะยืนหยัดและท้าทายสภาพปัญหาต่างๆได้อย่างเข้มแข็ง ปัจจุบันทั้งสังคมเมืองและชนบทต่างก็คำนึงถึงผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมดังกล่าวมีผลต่อครอบครัวของของทั้งทางบวกและทางลบ จึงได้มีกลไกของการมีส่วนร่วมต่างๆมากมายเพื่อกระตุ้นแนวคิดสร้างจิตสำนึกของชุมชนให้เกิดการรับรู้ เรียนรู้เท่าทันกับปัญหาต่างๆที่ตามมากับความเจริญเติบโตของเมือง เพื่อประชากรในชุมชนสามารถยืนหยัดและรับมือกับปัญหาต่างๆได้อย่างเข้มแข็ง เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งขึ้นในชุมชน เป็นการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมให้แก่ครอบครัว ชุมชน สังคม ให้เกิดขึ้นอย่างยั่งยืน ปัจจุบันจึงมีแผนงาน โครงการต่างๆที่หลากหลายในระดับชุมชนท้องถิ่นที่เน้นความเข้มแข็งของครอบครัว ตัวอย่างเช่น ผลวิจัยที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสร้างความเข้มแข็งแก่สถาบันครอบครัวในชุมชน เป็นต้น

จากผลการวิจัย การส่งเสริมศักยภาพของครอบครัวและชุมชน ในเขตกิ่งชนบทกิ่งเมืองและชุมชนเมือง พบว่า ชุมชนเกิดความอ่อนแอ อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรม บนกระแสโลกาภิวัตน์ ทำให้สังคมมีการเปลี่ยนแปลง ความรักความเอื้ออาทรที่มีต่อกันมีน้อยลงวิถีชีวิตต่างคนต่างอยู่ไม่ใส่ใจกันมากขึ้น หากครอบครัวใดมีความรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง ก็สามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรู้เท่าทันและสามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ต่างๆได้ หากครอบครัวใดขาดความรู้เท่าทันก็จะทำให้ตกเป็นเหยื่อของกระแสโลกาภิวัตน์ ทำให้สถาบันครอบครัวเกิดความอ่อนแอสุดท้ายกลายเป็นครอบครัวที่แตกแยกเป็นต้นตอของปัญหาสังคมที่ซับซ้อนในสังคมปัจจุบัน ซึ่งในสังคม

ปัจจุบันในชุมชนสามารถบอกได้ว่าครอบครัวสมาชิกในชุมชนที่ยังอ่อนแอมีอย่างใดบ้าง เช่นปัจจุบันในชุมชนชนบทพบว่าข้อมูลครอบครัวผู้สูงอายุที่เสี่ยงดูบุตรหลานตามลำพังขณะที่พ่อแม่เด็กซึ่งอยู่ในวัยแรงงานออกไปทำงานยังต่างถิ่น จนกระทั่งกลายเป็นวิถีชีวิตของชุมชนต่อมา ในความคิดเห็นของผู้ศึกษามันยังไม่ใช้ครอบครัวล่มสลายในชุมชนแต่มันคือวิถีชีวิตของสถาบันครอบครัวในชนบทที่ ต้องยอมรับความจริงของสภาพการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นและพัฒนาการไปไม่หยุดยั้งบนพื้นฐานของการดำรงอยู่และเริ่มเปลี่ยนแปลงไปของความเอื้ออาทรที่มีต่อกัน ข้อมูลจากบทเรียนวิจัยการส่งเสริมศักยภาพของครอบครัวและชุมชนได้กระตุ้นให้เกิดกระบวนการสร้างแผนงาน โครงการนำไปสู่การสร้างมาตรการป้องกันปัญหาต่างที่จะเกิดขึ้น ทั้งในปัจจุบันและอนาคตอย่างรู้เท่าทัน เป็นการเพิ่มทักษะให้ประชากรเกิดกระบวนการเรียนรู้ มีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ครอบครัวและชุมชน ซึ่งผลการดำเนินงานที่ผ่านมาทำให้เกิดกิจกรรมเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่สถาบันครอบครัวของตนเองและชุมชน มีความรักความเอื้ออาทรต่อกันและกัน ซึ่งผลการดำเนินงานที่ผ่านมา กิจกรรมต่างๆ ได้สร้างบทเรียนใหม่ในการเรียนรู้ร่วมกันของประชากรในชุมชน เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ครอบครัวและชุมชนของตนเอง ให้รู้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ สามารถยืนหยัดอยู่บนศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์อย่างยั่งยืน จากผลการวิเคราะห์สถานการณ์ทางสังคมของจังหวัดอุบลราชธานี ผลการวิเคราะห์พบว่า-

ด้านที่เป็นจุดแข็ง พบว่า สังคมจังหวัดอุบลราชธานี

เป็นจังหวัดที่มีแหล่งเรียนรู้ทางสังคมทั้งในและนอกระบบการศึกษา และถูกขนานนามเป็นเมืองนักปราชญ์ สถาบันทางสังคมมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ทรงพลังพอในการขับเคลื่อนสังคมมีโครงสร้างทางเศรษฐกิจภายในเข้มแข็ง มีชายแดนติดต่อกับ 2 ประเทศ มีช่องเม็กเป็นด่านสากลเข้าออกและขนส่งสินค้า มีภูมิประเทศที่อุดมสมบูรณ์ และมีภาคประชาสังคม /ภาคธุรกิจ มีจำนวนมากและพร้อมให้ความร่วมมือ รวมทั้งผู้บริหารให้ความสำคัญกับงานการพัฒนาสังคมทั้งปัจจุบันและอนาคต

ด้านที่เป็นโอกาส พบว่า มืองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) กระจายอยู่ในทุกชุมชนตำบลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงเป็นฐานแรกของโครงสร้างการปกครองที่เป็นเนื้อเดียวกับชุมชน ประกอบกับกระแสเรียกร้องการมีส่วนร่วมในการบริหารท้องถิ่นและในเรื่องธรรมาภิบาลของประชาชนในชุมชนสูงขึ้น กระแสสิทธิมนุษยชน ความเสมอภาค ประชาธิปไตยและการพัฒนาประเทศ และระบบสื่อสารสารสนเทศทำให้ประชาชนเกิดการยกระดับการเรียนรู้ในแนวนอนเพิ่มมากขึ้นรวมทั้งมีกฎหมายครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมายและมีแผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ด้านที่เป็นจุดอ่อน พบว่า การประกอบอาชีพหลักพึ่งพิงธรรมชาติ ขาดอาชีพรองรับช่วงหลังฤดูการทำนา ต้องอพยพแรงงาน ทำให้สถาบันครอบครัวอ่อนแอ ผู้สูงอายุ/เด็กขาดการดูแลเอาใจใส่ บุคลากรด้านการพัฒนาสังคมระดับจังหวัด ระดับท้องถิ่นมีจำนวนน้อยและขาดทักษะในการทำงานด้านสังคม รวมทั้งขาดกลไกหน่วยงานหลักด้านการพัฒนาสังคมในระดับท้องถิ่น

ประกอบกับ คนส่วนใหญ่ของสังคมรู้ไม่เท่าทันกระแสโลกาภิวัตน์ การเมืองท้องถิ่นไม่มีความเป็นเอกภาพ และการบูรณาการแผนอย่างแท้จริงทำให้เกิดปัญหาสังคมที่หลากหลาย และการแก้ไขปัญหาสังคมขาดความเป็นเอกภาพ

ด้านที่เป็นภัยคุกคาม พบว่า.- กระแสโลกาภิวัตน์ การเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก มีผลต่อการดำเนินชีวิตของประชาชน การเมืองและนโยบายระดับประเทศไม่แน่นอนและไม่ต่อเนื่อง/ งบประมาณไม่แน่นอนทำให้นโยบายการพัฒนาสังคมสังคมของรัฐบาลไม่แน่นอนและ ขัดแย้งกับแนวคิดการพัฒนาสังคม หวังผลการเมืองมากกว่าประโยชน์ของประเทศชาติ องค์การของรัฐ เอกชน ชุมชนมองสวัสดิการสังคมแบบแคบ เป็นจังหวัดชายแดนมีปัญหาเรื่องยาเสพติดและแรงงานต่างด้าว มีผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมกระทบต่อการพัฒนาสังคมในภาพรวม

สรุปปัญหาเชิงประเด็นทางสังคมจังหวัดอุบลราชธานี

สรุปปัญหาเชิงประเด็นทางสังคม	จำนวนหน่วย	คน	ร้อยละ
ปัญหาด้านที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อม	15,481	คน	16.76
ปัญหาด้านสุขภาพอนามัย	10,740	คน	11.63
ปัญหาด้านการศึกษา	5,520	คน	5.98
ปัญหาด้านการมีงานทำและมีรายได้	39,770	คน	43.06
ปัญหาด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน	19,288	คน	20.89
ปัญหาด้านวัฒนธรรมและจริยธรรม	1,551	คน	1.68
รวม	92,350	คน	100

ตารางที่ 1 แสดงสรุปปัญหาเชิงประเด็นทางสังคมของจังหวัดอุบลราชธานี ปี 2552

จากข้อมูลสถานการณ์ปัญหาทางสังคมเชิงประเด็น ปัญหาสังคมของท้องถิ่นปี 2552 ในภาพรวมของจังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ปัญหาด้านการมีงานทำและมีรายได้เป็นอันดับ 1 คือร้อยละ 43.07 ปัญหาด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เป็นอันดับที่ 2 คือร้อยละ 20.89 ปัญหาด้านที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อม เป็นอันดับที่ 3 คือร้อยละ 16.76 ปัญหาด้านสุขภาพอนามัย เป็นอันดับที่ 4 คือ ร้อยละ 11.63 ปัญหาด้านการศึกษาเป็นอันดับที่ 5 คือร้อยละ 5.98 และปัญหาด้านวัฒนธรรมและจริยธรรมเป็นอันดับสุดท้าย คือร้อยละ 1.68 ปัญหาสังคมเชิงกลุ่มเป้าหมายที่ต้องได้รับการพัฒนา เป็นข้อมูลล่าสุดที่ได้ทำการสำรวจจาก องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจำนวน 231 แห่ง ผลของการสำรวจได้แสดงถึงสภาพปัญหาของเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงวัย และครอบครัว ปรากฏตามตาราง ดังต่อไปนี้.-

ภาพรวมของปัญหาทางสังคมเชิงกลุ่มเป้าหมาย

สรุปปัญหาเชิงประเด็นที่ต้องได้รับการพัฒนา	จำนวน	คน	ร้อยละ
1.ปัญหาเด็กและเยาวชน (อายุ 0 –25ปี)	20,319	คน	33.22
2.ปัญหาครอบครัว	5,018	คน	8.20
3.ปัญหาสตรี (อายุ 25 - 60 ปี)	3,679	คน	6.01
4.ปัญหาผู้สูงอายุ (60 ปีขึ้นไป)	11,111	คน	18.16
5.ปัญหาคนพิการ	14,997	คน	24.52
6.ปัญหาแรงงาน	6,049	คน	9.89
รวม	61,173	คน	100

ตารางที่ 2 แสดงสรุปปัญหาเชิงประเด็นทางสังคมของจังหวัดอุบลราชธานี ปี 2552

และจากตารางภาพรวมของปัญหาเชิงกลุ่มเป้าหมายในปี 2552 จากฐานข้อมูลด้านเด็กและเยาวชน ในปี 2552 ของจังหวัดอุบลราชธานี พบว่าจากสถานการณ์ทางสังคมเชิงกลุ่มเป้าหมาย ที่ต้องได้รับการพัฒนาประจำปี 2552 ในภาพรวมของจังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ปัญหาเด็กและเยาวชน เป็นลำดับที่ 1 คิดเป็นร้อยละ 33.22 รองลงมาเป็นปัญหาคนพิการ เป็นลำดับที่ 2 คิดเป็นร้อยละ 24.52 ปัญหาผู้สูงอายุ เป็นอันดับที่ 3 คิดเป็นร้อยละ 18.16 ปัญหาแรงงานเป็นลำดับที่ 4 คิดเป็นร้อยละ 9.89 ปัญหาครอบครัวเป็นลำดับที่ 5 คิดเป็นร้อยละ 8.20 และปัญหาสตรีเป็นอันดับสุดท้าย คือร้อยละ 6.01 (เอกสารรายงานสถานการณ์ทางสังคม ประจำปี 2553 หน้า 11-16) โดยปัญหาต่างๆของเด็กและเยาวชนที่ถูกระงับ และการก่ออาชญากรรมต่างๆ ทั้งจากหน่วยงานโรงพยาบาลสรรพสิทธิประสงค์ สถานพินิจและคุ้มครองเด็ก สถานีตำรวจ ศาลคดีเด็กและเยาวชน พบว่าปัญหาต่างๆทางสังคมล้วนมีสาเหตุมาจากสถาบันครอบครัวทั้งสิ้น.

สภาพปัญหาต่างๆได้สะท้อนให้เห็นว่าสาเหตุที่มาของปัญหาทางสังคมต่างๆมาจากพื้นฐานทางครอบครัวทั้งสิ้นซึ่งครอบครัวดังกล่าวก็ได้รับผลกระทบมาจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมที่เกิดขึ้น คณะทำงานวิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาต่อขอยอดกระบวนการทางความคิดที่เกี่ยวกับความเข้มแข็งของชุมชนโดยพยายามศึกษากระบวนการที่ใส่เข้าไปในการพัฒนาสังคมเพื่อความมั่นคงของมนุษย์ในเรื่องการส่งเสริมศักยภาพของครอบครัวเพื่อสร้างความเข้มแข็งและยั่งยืนแก่ชุมชน ต่อขอยอดมาจนการศึกษารูปแบบความเป็นสถาบันครอบครัวเข้มแข็งและยั่งยืนเป็นอย่างไร จนกระทั่งเกิดงานวิจัยต่อขอยอดในปี 2552 เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการส่งเสริมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับงานด้านการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จนกระทั่งแผนงานวิจัยปี 2553 เรื่องปัจจัยที่มีผลต่อความมั่นคงของสถาบันครอบครัวชนบทของจังหวัดอุบลราชธานี และแล้วก็ไม่ได้รับงบประมาณดำเนินการต่อเนื่อง ซึ่งล้วนแต่เป็นกระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมให้แก่สถาบันครอบครัวและชุมชนทั้งสิ้น และปี พ.ศ.2554 เห็นว่าสภาพของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมมี

ผลกระทบต่อครอบครัวและชุมชนชนบทและเมืองเป็นอย่างมาก ผลกระทบดังกล่าวทำให้ครอบครัวชุมชนต่างๆ มีความตระหนักถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นแก่ครอบครัวของพวกเขาเป็นอย่างมาก ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นหลายๆชุมชนต่างเห็นภัยที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ซึ่งประชากรดังกล่าวต้องเรียนรู้ปรากฏการณ์ทางสังคมต่างๆที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์ การเกิดขึ้นของปัญหา การดำรงอยู่ การพัฒนาการของปัญหา และการสูญสลายไปของปัญหาควรจะเป็นอย่างไรพวกเขาต่างลองผิดลองถูกในการแก้ไขปัญหาต่อสถานการณ์ต่างๆด้วยความเสี่ยง งานวิจัยจึงเป็นกลไกหนึ่ง หรือทางเลือกจากหลายๆแนวทางที่หลากหลายในการพัฒนาสังคมและชุมชนของตนเองให้เข้มแข็งเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่สถาบันครอบครัวในชุมชนชนบทให้เกิดขึ้นอย่างยั่งยืน แม้กระนั้นครอบครัวในชุมชนชนบทต่างก็ต้องปรับตัวให้รับกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และมันก็ได้สะท้อนให้เห็นครอบครัวในชนบทที่มีความเข้มแข็งมีภูมิคุ้มกันก็สามารถยืนหยัดอยู่ได้ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลง ขณะเดียวกันก็มีอีกหลายครอบครัวที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากปัญหาต่างๆ อย่างการขาดการตระหนักรู้เท่าทัน งานพัฒนาสังคมเพื่อความมั่นคงของมนุษย์จึงมีกลไกที่หลากหลายในการกระตุ้นแนวคิดสร้างจิตสำนึกให้เกิดขึ้น จึงมีความสนใจศึกษาต่อยอดถึงกระบวนการมีส่วนร่วมในการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่สถาบันครอบครัวในชุมชนชนบทของจังหวัดอุบลราชธานี ภายใต้โครงการศึกษาและวิจัยกระบวนการมีส่วนร่วมในการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่สถาบันครอบครัวในชุมชนชนบทให้เกิดขึ้นโดยประชากรได้รู้เท่าทันกับปัญหาต่างๆสามารถยืนหยัดและต่อสู้กับปัญหาทางสังคมที่มีผลกระทบต่อครอบครัวของพวกเขาอย่างเข้มแข็งและยั่งยืน โดยต้องการศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมแก่สถาบันครอบครัวในชุมชน ที่ผ่านมามีลักษณะแนวทางอย่างไร ปัจจัยอะไรบ้างที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมให้เกิดขึ้น และปัญหาอุปสรรคอะไรบ้างที่คอยบั่นทอนไม่ให้เกิดการมีส่วนร่วมในการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมให้แก่ครอบครัวในปัจจุบันคืออะไร

2.วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมในการสร้างภูมิคุ้มกัน ทางสังคมแก่สถาบันครอบครัวในชุมชนชนบท 5 แห่งของจังหวัดอุบลราชธานี

2.2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมแก่สถาบันครอบครัวในชุมชนชนบท 5 แห่งของจังหวัดอุบลราชธานี

2.3 เพื่อศึกษา ปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไขในการมีส่วนร่วมในการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมแก่สถาบันครอบครัวในชุมชนชนบท 5 แห่ง ของจังหวัดอุบลราชธานี

3.ขอบเขตของโครงการวิจัย (the scope of project) มีดังนี้.-

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา คือประเด็นการศึกษาและวิจัยการมีส่วนร่วมในการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่สถาบันครอบครัวและชุมชนเกิดแนวทางอย่างไร ประชากรมีการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ครอบครัว ชุมชนได้อย่างไร มีปัจจัยอะไรที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการสร้างความเข้มแข็งแก่ครอบครัวและชุมชนและ ปัญหาอุปสรรคมีอย่างไรและมีแนวทางแก้ไขอย่างไร ยกตัวอย่างของครอบครัวที่เข้มแข็งจนสามารถมีภูมิคุ้มกันทางสังคมให้เกิดความยั่งยืนต่อไป โดยใช้กิจกรรมขั้นตอนการวิจัย 11 ขั้นตอน 1 ศึกษาข้อมูลและสร้างความสัมพันธ์คัดเลือกนักวิจัยแกนนำชุมชน 2.เปิดศักยภาพชุมชนคัดเลือกแกนนำวิจัย 3.จัดประชุมเชิงปฏิบัติการถอดบทเรียน 4.สรุปบทเรียนแต่ละชุมชน 5.กิจกรรมสนทนากลุ่มย่อย 6.ชุมชนจัดทำโครงการ 7.การดำเนินงานติดตามผลการดำเนินงาน 8.สรุปบทเรียนทุกกิจกรรม 9.รวบรวมทุกกิจกรรมและการสัมภาษณ์นำมาวิเคราะห์ 10.นำเสนอรายงานความก้าวหน้าผลการวิจัยสู่เวทีสาธารณะ 1 ครั้งและแก้ไขปรับปรุง 11.จัดทำรายงานวิจัยเป็นรูปเล่มฉบับสมบูรณ์

3.2 ขอบเขตด้านพื้นที่ ในการศึกษาวิจัยใช้ชุมชนในเขต 5 โซนๆละ 1 หมู่บ้าน ในเขตอำเภอเชียงใน อำเภวารินชำราบ อำเภอกุดข้าวปุ้น อำเภอสิรินธร อำเภอเดชอุดม โดยการคัดเลือกจากแต่ละโซนมี 5 อำเภอๆละ 1 อบต.ๆละ 1 หมู่บ้าน โดยประสาน อบต. เลือก 1 ชุมชน รวม 5 โซน ๆละ 1 ชุมชน รวม 5 ชุมชน ได้แก่บ้านหัวดอนหมู่ที่ 2 ตำบลหัวดอน อำเภอเชียงในบ้านคูเมือง หมู่ที่ 4 ตำบลคูเมือง อำเภวารินชำราบ ชุมชนบ้านโนนมะเขือ หมู่ 5 ตำบลกาบิน อำเภอกุดข้าวปุ้น บ้านเวียงเกษม หมู่ที่ 11 ตำบลเมืองเดช อำเภอเดชอุดม

3.3. ขอบเขตด้านระยะเวลา ในการทำการวิจัย 12 เดือน โดยเริ่มตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2553 – 30 กันยายน 2554

4.นิยามศัพท์

กระบวนการมีส่วนร่วม (Process Participation) หมายถึง การเข้ามามีส่วนร่วมโดยเริ่มตั้งแต่ขั้นตอนตลอดจนวิธีการการเข้าไปมีส่วนร่วมลักษณะของการมีส่วนร่วมในการประกอบกิจกรรมต่างๆที่หลากหลายในชุมชนด้วยความเสียสละโดยไม่เป็นการบังคับ แต่เกิดจากพื้นฐานความสำนึกในความรับผิดชอบต่อครอบครัว ชุมชน สังคม ร่วมกันโดยเริ่มตั้งแต่การร่วมค้นหาปัญหา วิเคราะห์สาเหตุของปัญหาร่วมพิจารณาหาทางแก้ไขปัญหาดำเนินกิจกรรมโครงการแก้ไขปัญหา และร่วมประเมินผลการดำเนินงานในครอบครัวและชุมชนโดยหวังผลที่เกิดขึ้นเพื่อครอบครัวและชุมชนมีความเข้มแข็งเกิดภูมิคุ้มกันที่แข็งแกร่งและพัฒนาอย่างยั่งยืน

ภูมิคุ้มกันทางสังคม (Social Immunity) หมายถึง ครอบครัว ชุมชน สังคม มีความเข้มแข็งและอบอุ่นสามารถรับมือกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจากปัญหาทางสังคมต่างๆอย่างมั่นคง ไม่หวั่นไหวต่อสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นและรู้เท่าทันกับปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นและสามารถจัดการกับปัญหาต่างๆได้ด้วยตนเองสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา หาแนวทางป้องกัน แก้ไขปัญหาและพัฒนาครอบครัวตนเอง ชุมชน และสังคมได้อย่างเข้มแข็งและยั่งยืน

สถาบันครอบครัว (Family Unit) หมายถึง เป็นหน่วยทางสังคมหน่วยแรกที่ก่อกำเนิดความเป็นมนุษย์และเลี้ยงดูอบรม จัดเกลาคุณธรรมจริยธรรมให้แก่สมาชิกให้มีจิตวิญญาณแห่งความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

ชุมชนชนบท (Rural Communities) หมายถึง ชุมชนที่อาศัยอยู่ห่างไกลจากตัวชุมชนเมืองแต่ไม่ใช่ชุมชนชานเมือง เป็นชุมชนชนบทที่รักษาสภาพความเป็นชนบทได้อย่างเด่นชัด ทั้งวิถีการดำเนินชีวิต ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี พิธีกรรมและ ความเชื่อ ที่แตกต่างจากเขตเมือง

การมีส่วนร่วม (Participation) หมายถึง การที่สมาชิกในครอบครัว หรือชุมชน มีการรับรู้และเรียนรู้ร่วมกันจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ทำให้เกิดปัญหาต่างๆมีผลกระทบต่อสถาบันครอบครัวและชุมชนของตนเองจึงได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ในการพัฒนาครอบครัว ชุมชนและสังคมให้เกิดภูมิคุ้มกันที่แข็งแกร่งเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตในครอบครัว ชุมชน สังคม ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรมโดยเริ่มตั้งแต่การร่วมค้นหาปัญหา วิเคราะห์สาเหตุของปัญหา ร่วมพิจารณาหาทางแก้ไขปัญห ดำเนินกิจกรรมโครงการแก้ไขปัญหา และร่วมประเมินผลการดำเนินงานในครอบครัวและชุมชน

5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ในการวิจัยครั้งนี้คาดว่าผลการวิจัยนำไปใช้ประโยชน์ทางด้านการพัฒนาสังคมและชุมชน ได้ดังนี้.-

1. ทำให้ทราบแนวทางการศึกษาและการสร้างการมีส่วนร่วมในการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมแก่สถาบันครอบครัวในชุมชน 5 แห่งที่ผ่านมาเข้ามีขั้นตอนและแนวทางอย่างไรบ้าง เพื่อแนวทางการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมในการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมแก่ครอบครัวและชุมชนในชนบทที่เป็นรูปธรรม
2. ทำให้ทราบปัจจัยที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมแก่สถาบันครอบครัวในชุมชน 5 แห่ง เพื่อเป็นแนวทางส่งเสริมและแก้ไขปัญหาต่างๆด้วยการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน
3. ทำให้ทราบปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไข เป็นบทเรียนสร้างทักษะแนวทางการพัฒนาสังคมเพื่อก่อให้เกิดความมั่นคงของมนุษย์
4. เป็นข้อมูลสารสนเทศการพัฒนาสังคมเพื่อเกิดความมั่นคงของมนุษย์

กรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัย

เรื่อง กระบวนการมีส่วนร่วมในการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม แก่สถาบันครอบครัวในชุมชนชนบท 5 แห่ง
ของจังหวัดอุบลราชธานี

